

ORTODOKS İKTİSADA KARŞI BİR ALTERNATİF OLARAK POST-KEYNESYEN İKTİSAT

Doç.Dr. Erkan TOKUCU

Kafkas Üniversitesi, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü
erkantokucu@hotmail.com

Yrd.Doç.Dr. Zekayi KAYA

Çankırı Karatekin Üniversitesi
İ.İ.B.F. İktisat Bölümü
zkaya@karatekin.edu.tr

Arş. Gör. Murat AKÇA

Kafkas Üniversitesi
İ.İ.B.F. İktisat Bölümü
murat_209@yahoo.com

Özet

1980 sonrası dönem neo-liberal politikaların ve ana akım iktisadın hâkim olduğu dönemdir. Birçok ülke liberal felsefeyi benimsemiş ve ana akım iktisat politikası önerilerini kabul ederek uygulamışlardır. Serbest piyasa ekonomisinin kaynakların etkin kullanımını sağlayacağı ve refahı artıracığı umulmuştur. Ancak 1980 sonrası dönemde göze çarpan gelişmelerinden birisi de ekonomik krizlerin frekansında meydana gelen artıştır. Krizler hem kısa zaman aralıklarında meydana gelmekte hem de etkileri uzun sürmektedir. Son yaşanan 2007-2008 finansal krizi ana akım iktisat teorilerinin ve politikalarının yoğun bir şekilde eleştirilmesine ve alternatif yaklaşımların araştırılmasına yol açmıştır. Bu çerçevede ana akım iktisatçıların krizi tam olarak öngörememeleri, krizin atlatılması için öne sürdükleri politikaların etkin olmaması ve krizin tam olarak açıklanamaması eleştirilerin odak noktasıdır. Dolayısıyla son finansal kriz aynı zamanda ana akım iktisadın da bir krizi haline gelmiştir.

Bu çalışmanın temel konusu ana akım iktisada yöneltilen eleştiriler ve alternatif bir görüş olarak post-Keynesyen yaklaşımdır. Bu çerçevede heterodoks bir yaklaşım olarak post-Keynesyenlerin iktisadi sistemleri ele alış tarzları, kriz analizleri ve krizlere karşı önerdikleri politikalar incelenecek temel konulardır.

Anahtar Kelimeler: Ortodoks iktisat, neo-liberal politikalar, post-Keynesyen iktisat, ekonomik krizler, ekonomik istikrar

POST-KEYNESIAN ECONOMICS AS AN ALTERNATIVE AGAINST ORTHODOX ECONOMICS

Abstract

The post-1980 period was the period of the neoliberal policies and mainstream economics dominated. Many countries have embraced liberal philosophy and applied mainstream economic policy proposals related with this. It was hoped that the free market economy would provide efficient use of resources and increase the welfare. However, one of the developments in the post-1980 period has been the increase in the frequency of economic crises. Crises both take place in short time intervals and the effects last for a long time. The recent 2007-2008 financial crisis led to intensive criticism of mainstream economic theories and politics and also led to search for alternative approaches. In this framework, not precisely foreseen of the crisis by the mainstream economists, the ineffectiveness of the policies that they put forward to overcome the crisis, and not fully explained of the crisis are the focus of criticisms. Therefore, the last financial crisis has also become a crisis of mainstream economics.

The main theme of this study is the critiques directed at mainstream economics and the post-Keynesian approach as an alternative view. In this framework, as a heterodox approach, post Keynesian approaches to economic systems, crisis analysis and policies proposed against crises are the main topics to be studied.

Keywords: Orthodox economics, neo-liberal politics, post-Keynesian economics, economic crises, economic stability

Giriş

Ana akım iktisat kavramı, klasik ve neo klasik iktisatla birlikte başlayan ve yöntemsel bireycilik temelinde gelişen iktisat okullarını ifade eder. Bu bağlamda klasik iktisat, neo klasik iktisat, Ortodoks Keynesyen iktisat, monetarist iktisat, yeni klasik ve yeni Keynesyen iktisat ana akımı oluşturan temel ekoller olarak sıralanabilir. Bu iktisat ekollerinin ana akım çatısı altında toplanmalarının nedeni ekonomilerin nasıl çalıştığını açıklamak için geliştirdikleri analiz yönteminin ve varsayımların benzerliğidir. Ana akım sıfatı ise akademik yaşamda, üniversitelerdeki iktisat eğitiminde ve iktisat politikası uygulamalarında bu okulların baskın görüşü oluşturmalarından dolayıdır.

Ana Akım İktisat: Akılcılık Deneycilik Ayrımında

Ana akım iktisat okullarının kabul ettikleri temel varsayımlar, aralarında bazı nüans farklılıkları olsa da, şunlardır:

- ✓ İktisadi birimlerin rasyonel davranışları: üreticilerin temel hedefi en az harcamayla en çok karı elde etmek iken tüketicilerin temel hedefi en az harcamayla en çok faydayı elde etmek istemeleridir. İktisadi birimler devamlı hesap yapan birer makine gibidirler.
- ✓ Piyasaların özü itibariyle istikrarlı olmaları: piyasalar dışarıdan müdahale edilmez ise kaynak dağılımında optimal sonuçları üretirler ve kaynak israfına yol açmazlar.
- ✓ Piyasalarda tam rekabet şartlarının geçerliliği ve fiyatların, ücretlerin ve faiz oranlarının esnek olması ya da olması gerektiği.
- ✓ Devlet müdahalesinin savunma ve rekabet ortamını oluşturmayla sınırlı olması gerekliliği

Bu varsayımlara bağlı olarak ana akım içerisinde geliştirilen modeller oldukça karmaşık bir hal almıştır. Modelleri anlamak, yorumlamak ya da modellere bağlı olarak bir analiz yapmak için ileri düzeyde matematik ve geometri bilmek gerekmektedir. Matematiğin bu derece yoğun bir şekilde kullanılması, iktisadın bir bilim dalı olarak rüştünü ispat etmek için fen bilimlerine benzemek istemesinden ileri gelmektedir (Viera, 2017). 1700'lerden itibaren Newton fiziğinin doğal olayları açıklamada merkezi bir yer tutması iktisadın yöntem olarak fiziğin yöntemini benimsemesine neden olmuştur. Bu yöntem, bilim felsefesi tartışmalarında önemli yer tutan akılcılık – deneycilik tartışmalarında akılcılık tarafında yer alan ve Descartes'e atfen Kartezyen Felsefe olarak adlandırılan yaklaşım içerisinde yer alan yöntemdir. Akılcılık yaklaşımına göre bilgi edinme sürecinde deneysel verilerden ziyade temel aktör akıldır. Akıl, kesinliği ifade eden matematiğin de yardımıyla, bütünü parçalara ayırarak yani analitik bir yöntem takip ederek doğru bilgiye ulaşabilir ki bu bilgi kesin bilgidir. İktisadın bir bilim dalı olarak felsefeden ayrılarak bağımsız bir alan olarak oluşmaya başladığı dönemde takip ettiği yöntem fen bilimlerinin özellikle fiziğin takip ettiği yöntemdir. Bu yöntemde kapalı sistem anlayışı geçerlidir. Kapalı sistem anlayışı içerisinde geçmiş, şimdi ve gelecek aynı anda bilinebilir; deterministik ilişkiler geçerlidir yani belirsizliğe yer yoktur. Bir olgunun başlangıç durumu biliniyorsa belirli bir zaman sonraki durumu da net olarak bilinebilir. Elde edilen bilgiler evrenseldir; yani dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen iktisadi olayların dünyanın başka yerlerinde de aynı şekilde gerçekleşeceği kabul edilir (Güvel, 1998). Newton fiziğinden alınan ödünç kavramlar ve yöntem sayesinde doğada var olduğu ileri sürülen doğal düzenin ekonomik sistemler içerisinde de var olduğu varsayılmış ve doğal düzen anlayışı günümüze kadar ana akım iktisadın temel taşlarından birisi olmuştur (Viera, 2017). Ana akım iktisadi görüşte teorik olarak bankalar ve paranın kısa vadenin ötesinde gerçek bir etkisi yoktur. Buna neden olan “doğal düzen”in içerdiği belirsizliğin kısıtlayıcı özelliğidir (Asensio, 2013: 356). Bu felsefi duruş ana akım iktisatçıların yaşanan iktisadi problemlere karşı neden bu kadar kayıtsız kaldığını ve neden devlet müdahalelerine karşı çıktıklarını da açıklamaktadır.

Ana akımın temsilcileri piyasalarda ortaya çıkabilecek bazı sorunların farkındalar; bunlara göre tekeller, dışsallıklar ve kamu mallarının dağıtımı gibi piyasa koşulları neticesinde ortaya bazı sorunlar çıkabilir. Ancak bu sorunlar geçicidir ve nadiren görülür. Piyasanın kendi işleyişi bu tür problemleri ortadan kaldırır. Bu tür problemlerin çözümü için devletin piyasaya müdahale etmesine gerek yoktur. Hatta ana akım iktisatçılarına göre asıl sorun devletin piyasalara ve piyasadaki aktörlerin karar alma süreçlerine yaptığı müdahalelerdir. Bu müdahaleler hem kaynak dağılımını bozmakta hem

de artan bürokratik işlemlerden dolayı ekonomiyi daha da kötü hale getirmektedir. Dolayısıyla devletin ekonomiye müdahalesi bu sefer kamu başarısızlığı gibi problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Palley, 2012: 12). Ana akım iktisatçıların krize bakış açıları da tekeller ve dışsallıklara bakış açıları gibidir. Krizler çok fazla abartılmamalıdır; ortaya çıkabilirler ancak ya basit müdahalelerle ya da kendiliğinden sönerler. Krizlerle mücadele için piyasalara aşırı ölçüde müdahale etmemek gerekir (Erdoğan, 2009: 8).

Ana Akım İktisada Yönelik Eleştiriler

Ana akım iktisat her ne kadar iktisat eğitiminde baskın okul olsa da son yıllarda önemli eleştirilerin hedefi haline gelmiştir. 2008 finansal krizinin ardından ana akım iktisada yöneltilen eleştirilerin dozu artmaktadır. Bir taraftan meslekten iktisatçılar diğer taraftan gazeteciler ve öğrenciler neo klasik iktisat ağırlıklı ana akıma yönelik eleştirilerine her gün bir yenisini eklemektedir. Eleştirilerin bir kısmı doğrudan ana akım iktisadın üzerinde yükseldiği felsefi temellere odaklanmakta iken diğer bir kısmı kriz merkezli olarak yapılmakta ve ana akımın sadece krizi öngöremediği aynı zamanda krizin atlatılması için gerekli politika ve iktisadi modelleri de üretmediği şeklinde yoğun eleştiriler dile getirilmektedir. Krizin öngörülememesi ve krizi atlatılmasında kullanılacak modellerin olmayışı aslında hem bir iktisadi krizin yaşandığını hem de bir bilim olarak iktisadın da bir kriz içerisinde olduğunu göstermektedir.

Rasmus'a (2016) göre ana akım iktisat günümüz dünyasını anlama ve açıklama noktasında artık yeterli değildir. Günümüz dünyası, bir ülke ekonomisini finansal kesim ve reel kesim olarak ikiye ayırıp inceleyen klasik dikotomiyle açıklanabilecek bir dünya değildir. Finansal değişkenlerle reel değişkenler arasında çok sıkı ilişkiler söz konusudur ve finansal piyasalardaki değişimler kesinlikle reel piyasaları önemli derecede etkilemektedir. Dolayısıyla alet çantasında reel piyasalarla finansal piyasaların karşılıklı olarak nasıl birbirini etkilediğine dair herhangi bir açıklama getirebilecek bir aleti olmayan ana akım iktisadın günümüz ekonomilerini anlama, krizi öngörme ve krizden çıkış için reçete önerme noktasında başarılı olması mümkün değildir.

Ana akımın felsefi köklerine yönelik olarak ileri sürülen eleştirilerin bir kısmını maddeler halinde aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Altunöz, 2013: 28-29):

- ✓ Değerin belirleyicisi olarak emek zaman kavramının yerini fayda kavramına bırakması
- ✓ Homo Economicus (Ekonomik İnsan) Varsayımının Gerçek Dışılığı ve Neo Klasik Rasyonalizmin Eleştirisi
- ✓ Tam Rekabet Piyasasının İmkânsızlığı
- ✓ Kar Maksimizasyonu Varsayımının Eleştirisi

Ana akım iktisattaki bu felsefi varsayımların gerçek dünya ekonomilerinde pek bir karşılığı yoktur. Ana akım iktisattaki bu varsayımların gerçek dışılığı biraz da Milton Friedman'ın "varsayımların gerçek olup olmaması önemli değildir, önemli olan modellerin öngörü kapasiteleridir" şeklindeki yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Friedman'ın bu şekildeki yaklaşımı kötü bir metodolojinin gelişmesine neden olmuş ve istenilen sonuçlara ulaşılabilmesi adına ana akım iktisat içerisinde gerçek dışı varsayımlara dayanan matematiksel modellerin yoğun bir şekilde kullanılmasına sebebiyet vermiştir (Keen, 2016). Ana akım modellerin gerçek ekonomileri açıklama ve anlama noktasındaki ve krizi öngörme noktasındaki başarısızlığının nedenlerinden biri de gerçek dışı bu hayali ekonomi modelleridir. Eğer gerçek dünya ekonomilerini başarılı bir şekilde açıklayan ve karşılaşılan problemlere ilişkin daha gerçekçi çözümler sunan modeller kurulmak isteniyorsa gerçeklikle bağı daha sağlam olan açık sistemlerde çalışabilecek modeller kurulmalıdır (Syll, 2016).

Ana akım iktisat, ekonomik krizin bazı dışsal faktörlerden ya da rekabetin bozulmasından dolayı etkin ve kendiliğinden işleyen rekabetçi piyasaların fonksiyonunu yitirmesinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Yeni klasik düşünceye göre, makroekonomik politikalar ile şoklara karşı, etkin olduğu düşünülen piyasa mekanizmalarına müdahale edilirse istikrar daha da bozulacaktır. Diğer taraftan, Yeni Keynesyen ekonomi, piyasa sisteminin kurumsal / bireysel pazarlık gücü veya asimetric bilgi gibi nedenlerden kaynaklanan aksaklıklara, gecikmelere ve verimsizliklere maruz kaldıklarını savunmaktadır (Asensio, 2013: 357).

Thomas Palley (2012: 4), 2008 krizi ve krizin ardından yaşanan durgunluğun ana nedenini ABD'deki iktisat politikalarına yön veren ve kökleri neo liberalizmde bulunan makroekonomik paradigmanın yanlışlığına bağlamaktadır. 2008 finansal krizinin 1929 Büyük bunalımından sonra yaşanan en büyük kriz olmasının nedeni 1980 sonrasında finansal piyasalarda oluşturulmaya çalışılan yeni finansal mimaridir. Bu mimari finansal piyasalarda deregülasyonu ve bu sayede finansal piyasalarda kullanılabilir fon fazlası yaratmayı hedefleyen bir mimaridir. 1980 sonrası dönemde özellikle toplam talebin desteklenmesinde talep yönlü makro iktisat politikalarının katkısı azaltılınca toplam talebi destekleme görevi finansal kurumlara verilmiş ve finansal kurumlar da bu görevi hane halklarına ve firmalara daha çok kredi vererek bu görevi yerine getirmiştir. Artan krediler ve borçluluk düzeyi en nihayetinde finansal piyasalardan başlayan ve oradan da reel piyasalara yansıyan kriz sürecini tetiklemiştir (Palley, 2012: 5).

Kriz sürecinde ABD ve diğer gelişmiş ülkelerde uygulanan politikalara yönelik eleştirilerden birisi de faiz oranının fetiş hale getirilmesidir. Maliye politikaları bir tarafa atılmış, gelir dağılımındaki eşitsizlikler görmezden gelinmiş, giderek artan ve geri ödenmesinde sorunlar çıkaran borç düzeyine çok dikkat edilmemiş, işgücü piyasalarındaki bozulmalar görmezden gelinerek işçilerin düşen gelir düzeylerini iyileştirici önlemler alınmamıştır. Bu ortam içerisinde yürütülen para politikası çerçevesinde faiz oranlarının ayarlanmasıyla sanki bütün problemler çözülecekmiş gibi bir algı yaratılmış ancak başarılı olunamamıştır. Reel faiz oranları uzun yıllar negatif alanda bulunmasına rağmen krizin kötü etkilediği ekonomilerde büyüme oranlarında beklenen iyileşme görülmemekte, küresel ticarete azalmalar devam etmekte, reel varlık yatırımları azalmakta, verimlilik neredeyse sıfır düzeyine inmekte kısaca reel faiz oranlarının ekonomilerde meydana getireceği iddia edilen iyileştirmeler bir türlü gözlenememektedir. Diğer yandan düşük hatta sıfırın altındaki faiz oranları finansal varlık fiyatlarının hızlı bir şekilde yükselmesine ve küresel anlamda varlık balonlarına yol açmıştır; yani negatif faiz oranları reel yatırımlara neredeyse hiç katkıda bulunmadığı halde finansal yatırımlarda önemli artışlara yol açmıştır. Bu durum bir ana akım iktisatçılarınca görmezden gelinmiştir (Rasmus, 2016).

Ana Akım İktisadın Alternatifi Olarak Post Keynesyen İktisat

Post Keynesyen İktisadın Temel Özellikleri

Ana akım iktisada yöneltilen eleştirilerin önemli bir kısmı Keynesyen iktisattan gelmektedir. Ancak burada Keynesyen iktisadın ya da iktisatçıların da tek blok halinde olmadığını belirtmekte yarar var. Keynesyenlerin bir kısmı toplam talebin yönetilmesine odaklanmışken bir kısmı gelir yaratıcı süreçlere odaklanmaktadır. İnciciler yapısalci Keynesyenler olarak tanımlanmaktadır ki bunlar birinci grup Keynesyenlere göre daha geniş bir yelpazede politikalar önermektedir. Her iki yaklaşım da toplam talebin önemli olduğunu vurgulamakla birlikte ikinci gruptakiler bazı durumlarda toplam talebin yönetilmesinin ötesinde yapısal bazı önlemlerin alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Yapısal önlemler alınmaksızın ya da yapısal değişiklikler yapılmaksızın toplam talebi artırmak ya da azaltmak ekonomilerin içinde bulunduğu olumsuz koşulları ortadan kaldırmayacaktır (Palley, 2012: 15).

Post Keynesyenleri ikinci grupta toplamak mümkündür. Post Keynesyenler, Keynes'in asıl takipçileri olduklarını kabul ederler ve Ortodoks Keynesyenlerle (neo klasik sentez okulu), yeni Keynesyenleri (yeni uzlaşma yaklaşımı) Keynesyen iktisattan uzak olmakla suçlarlar.

Post Keynesyen iktisat günümüzde heterodoks iktisat okulları içerisinde sayılmaktadır. Bu okulun ekonomi ve iktisadi birimler hakkındaki varsayımları gerçekçidir yani gerçek dünyayla yakından ilintilidir. Varsayımları, ana akım iktisatta olduğu gibi hayali değildir ve Friedman'ın yukarıda değinilen metodolojisine kökten karşıdırlar.

Her şeyden önce Post Keynesyenler ekonomiyi parasal üretim ekonomisi olarak tasvir ederler. Parasal üretim ekonomisinde ekonomi parasal sektör ve reel sektör olarak ikiye ayrılmaz ve parasal değişimlerin reel değişkenler üzerindeki kesinlikle etkisi vardır; kısaca klasik dikotomi anlayışı reddedilir. Para kapitalist sistemin merkezindedir ve üretim sürecinin başından sonuna kadar paraya ihtiyaç vardır; üretim faktörlerinin kiralanması ya da satın alınması, borç ve alacak işlemlerinin yerin getirilmesi ve daha bir sürü iktisadi faaliyet para olmaksızın gerçekleştirilemez (Smithin, 1994: 2-3).

Post Keynesyenler deterministik ilişkilerin geçerli olduğu kapalı sistem yaklaşımını

reddederler ve açık sistem yaklaşımını benimserler. Açık sistem, tarihsel zaman içerisinde indeterministik ilişkilerin gerçekleştiği ve bundan dolayı belirsizliğin hâkim olduğu sistemlerdir. Buradaki belirsizlik mutlak belirsizliktir yani olasılık hesaplarıyla hesaplanabilen belirsizlik değildir. Tarihsel zaman, ana akım iktisattaki nokta zaman ya da mantıksal zaman olarak adlandırılan kavramın yerine ikame edilmiştir (Arestis, 1997: 44-45). Açık sistemler içerisinde sosyal yapılar tekamül halinde olabilir, kurumlar ve yapılar arasında karşılıklı bağımlılıklar söz konusudur; sistem atomistik bir yapı sergilemez (Cin, 2016: 372).

Tarihsel zaman içerisinde gerçekleştirilen iktisadi faaliyetler aynı anda gerçekleşip sonlanmazlar. Üretim sürecinin başlaması, ürünlerin satılması, borçların geri ödenmesi vb. bütün iktisadi faaliyetler belirsiz bir ortam içerisinde gerçekleşir ve parasal sözleşmeler bu ortamdaki belirsizliği azaltmak için kullanılır (Itoh ve Lapavitsas, 1999: 229).

Paranın ele alınış tarzı bakımından da post Keynesyen iktisat ana akımdan oldukça farklı bir duruş sergilemektedir. Para trampanının zorluklarını ortadan kaldıran bir varlık değil, yukarıda da değinildiği üzere, bizzatı kapitalist sistemin merkezinde yer alan ve belirsizlik koşullarından dolayı parayı elde bulunduranlar için belirli bir güvenlik marjı sunan bir varlıktır (Ritzmann, 1999: 166-167). Paranın arzı sadece Merkez Bankasının kontrolü altında değildir; finansal kurumlar ve ticari hayatın işleyişi de para arzının bir miktar piyasada içsel olarak yaratılmasını sağlar (Işık, 2004). Dolayısıyla para arzı doğrusu dikey eksene paralel değil pozitif eğimlidir*. Elde tutulan nakit paranın hiçbir getiri sağlamamasına rağmen talep edilmesi paranın belirsizliklere karşı sağlamış olduğu güvenlik marjıdır. Bu bağlamda likidite tercihi teorisi basitçe faiz oranlarının belirlenmesinde kullanılan bir teori değildir; faiz oranlarının belirlenmesini de içeren daha geniş kapsamlı bir öneme sahiptir.

HymanMinsky'nin Alternatif Finansal Kriz Analizi

Post Keynesyenler, kriz konusunda da alternatif görüşler geliştirmişlerdir. Bunlardan birisi Hyman Minsky tarafından geliştirilen “Finansal İstikrarsızlık Hipotezi” diğeri bir diğeri Wynne Godley’in öncülük ettiği Stok-Akım Uyum Modeli ve Sektörel Finansal Dengeler yaklaşımıdır.

Hyman Philip Minsky'nin Finansal İstikrarsızlık Teorisi, finansal piyasalarda hükümetin (ya da merkez bankasının) müdahalesini savunduğu için Keynesçi niteliğe sahip olarak görülebilir. Mevcut kurumsal düzenlemeler de dahil olmak üzere ekonomik döngüleri analiz eden ilk teorilerden biridir. Minsky, finansal piyasaların esas itibarıyla dengesiz olduğunu ve devletin bu durumu düzeltmek için müdahalede bulunması gerektiğini belirtmektedir. Minsky'e göre istikrarsızlığa giden yol üç aşamadan geçmektedir: Aşama I - Finansmanın tamamıyla gelirle karşılandığı istikrar aşaması. Aşama II – Sadece faiz oranlarının(giderlerinin) gelirle karşılandığı spekülatif aşama ve Aşama III - Bir şirketin borçlarını ödemek için yeni finansman kullanması ile borç seviyelerini daha da arttığı aşama (Ponzi Finans) (Huidumac-Petrescuve Popa: 103-104). Minsky'e göre neoklasik iktisat iki faktörü göz ardı etmektedir: İlki, makro ekonomik döngülerin varlığı ve ikincisi, özel borç. Neo klasik iktisat özel borçların yeniden dağılımda rol aldığını ve makroekonomik etkisinin olmadığını savunurken Minsky, borçtaki değişikliğin toplam talep ve toplam geliri artırarak makro ekonomik etkilere yol açtığını savunmaktadır. GSYİH'a oranla borç seviyesi yükselmektedir. Ekonominin iyi olmadığı dönemlerde beklenen nakit akışları, sözleşmeye dayalı borç ödemelerini karşılayacaktır. Ekonominin iyi olduğu bir dönemde, bankaların, yatırım bankacılarının ve işadamlarının çeşitli faaliyet ve pozisyonların finanse edilmesinde kullanacakları(kabul edilebilir) borç miktarı artar. Borç finansmanının ağırlığındaki bu artış, sermaye varlıklarının piyasa fiyatını yükseltir ve yatırımları artırır. Ekonomide borçlanmanın artması ekonomide fiili patlamayı hızlandırır. Minsky'nin “Ponzi Finans” girişimi diye ifade ettiği bu üçüncü aşamada fonlarını kaybeden ve hayatta kalmak isteyen girişimlerin de dahil olduğu birçok spekülatif girişimin fon kullanımı yani borcu artacaktır. Bu da aşama aşama ekonomiyi krize götürmektedir(Keen, 2015: 299-300). Finansal sistemlerin doğasında olan istikrarsızlık, finansal krize ve ekonomik krize neden olabilir. Minsky, bu krizi önlemek için

*Para arzı konusunda Post Keynesyenler arasında tam bir mutabakat yoktur. Yapısalcı Post Keynesyenler para arzının içsel olduğunu, para arzı doğrusunun pozitif eğimli olduğunu para arzının hem Merkez Bankası hem de piyasa tarafından birlikte belirlendiğini kabul ederler. Ancak horizontalist yaklaşımı savunan özellikle Avrupa kıtasındaki Post Keynesyenler para arzının belirlenmesinde Merkez Bankasının tamamen pasif olduğunu ve para arzı doğrusunun yatay eksene paralel olduğunu ileri sürerler. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız Sayım Işık (2004), Para Finans ve Kriz, Akçağ Kitapevi, Ankara.

finansal sistemlerin uygun şekilde düzenlenmesi gerektiğine inanmaktadır (Huidumac-Petrescuve Popa: 103-104).

Minsky, her şeyden önce kapitalist ekonomilerin istikrarsız olduğunu, piyasaların içsel mekanizmalarının daima problem çıkarma ya da kriz yaratma eğiliminde olduğunu ileri sürmektedir. Bu konularla ilgili çıkardığı kitabının ismi de buna işaret etmektedir: İstikrarsız Bir Ekonominin İstikrarı (Stabilizing an Unstable Economy). Piyasadaki içsel süreçler, Minsky'ye göre yatırımı, istihdamı, gelir düzeyini, tüketimi ve portföylerin kompozisyonunu belirler. Ekonomi dinamik bir yapı sergiler ve devamlı değişir. Bugünü iyi anlamak için tarihsel bilgiye de sahip olunması gerekir (Minsky, 1985: 6-7). Minsky, uzun süren istikrarlı zamanların bankaları ve diğer finans kurumlarını ilave riskler almaya teşvik edeceğini belirtmektedir. Bu durumun sonunda bankalardan kaynaklanan ve sistemin tamamını etkileyen içsel bir istikrarsızlık oluşmakta ve sistem çökerek yeniden kurulmaktadır. Yüksek kaldıraçlı fonların gelir akışı ve sermaye kazançlarından oluşan toplam getirilerini maksimum kılma çabaları, kapitalizmin finans kaynaklı krize girmesiyle piyasaların istikrarsızlaşmasına ve istikrarsızlık oluşturmasına yol açmaktadır (Bocutoğlu, 2012).

Sistem içerisinde istikrarsızlık yatırımların finansmanının sağlanması, yatırım harcamalarının gerçekleştirilmesi, elde edilen karlar ve borçların geri ödenmesi sürecinde ortaya çıkar (Minsky, 1986: 325). Bu süreç içerisinde meydana gelen aksamalar önce finansal kırılganlığı artırır, eğer önlem alınmazsa daha sonra finansal bir krize yol açabilir.

Günümüzde özellikle 1980 sonrası süreçte finansal piyasalar oldukça gelişmiş ve giderek daha karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Bunun yanı sıra sermaye varlıklarını edinmek ve üretim sürecine dahil etmek oldukça maliyetlidir. Bu çerçevede banka ve banka dışı finansal kurumlarla yatırımcılar arasında gerçekleşecek borç ve alacak işlemleri ve bu çerçevede gerçekleşecek sermaye birikimi temel iktisadi problemdir (Minsky, 1992: 2-3). Krizler de dahil olmak üzere birçok problemin merkezinde sermaye birikim süreci ve bu sürecin iyi ya da kötü işlemesi gelmektedir. Kapitalist piyasa ekonomilerinde piyasada yatırım mallarının fiyatlarını ve yatırım mallarının akımlarını belirleyen süreçler sistemi krize götüren temel süreçlerdir (Minsky, 1986. 329).

Sonuç ve Öneriler

2007-2008 finansal krizi ana akım ekonomide değişikliğe neden olmuştur. Dünyada Keynesyen politikalar paralelinde müdahaleci ekonomi politikaları ve Minsky'nin finansal piyasaların istikrarsızlığını düzeltmek için finansal piyasaların düzenlenmesi ile ilgili politikalar daha çok benimsenmiştir.

Merkez bankaları parasal genişleme oluşturan para politikasını kullanarak finansal krizin oluşmasını engelleyebilir. Bu çerçevede merkez bankaları uzun vadeli tahvil satın alıp getirileri etkileyerek büyüme ve istihdamın artmasıyla ekonomide canlılık oluşturabilir.

Her kriz gibi 2007-2008 krizi de ana akım iktisatta değişikliklere yol açmıştır. Keynesyen anlayış çerçevesinde müdahaleci politikaların ve Minsky'nin finansal istikrarsızlık tezi çerçevesinde üretilecek politikaların hâkim olduğu bir döneme girilmiştir. 2007 krizini tahmin etmek ve teşhis etmek için kullanılan Minsky'nin mali istikrarsızlık hipotezi ve Godley'nin Stok-Akım Uyum Modeli Post Keynesyen iktisatçıların politika oluştururken dayanakları olmuştur.

Son finansal kriz ana akım iktisadın özelliğini oluşturan finansal serbestleşmenin yanında sıkı para ve maliye politikası ile sağlanan fiyat istikrarına dayanan neo-liberal politikaların başarısız olduğunu göstermiştir. Kamu müdahalesi olmadan piyasaların kendiliğinden dengeyi sağlayacağı ve kriz şeklinde ortaya çıkan ekonomik istikrarsızlıkların olmayacağı görüşü geçerliliğini yitirmiştir. Ekonomi politikaları oluşturulurken öncelikle büyümeyi ve özellikle de istihdamı artırmayı hedef alması krizlerin önlenmesi açısından önemli olacaktır.

Kaynakça

Altunöz U. (2013). "Egemen Neo Klasik İktisata Eleştirel Yaklaşım: Post Otistik İktisat ve 2008 Küresel Krizin Post Otistik Analizi", Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 7,ss: 28-33.

Arestis P. (1997). Money, Pricing, Distribution and Economic Integration, Macmillan Press. Ltd.

- Asenso A. (2013-14). The Achilles' heel of the mainstream explanations of the crisis and a post Keynesian alternative, *Journal of Post Keynesian Economics*, Winter, Vol. 36, No 2.
- Bocutoğlu E. (2012). Krizin Makro İktisadından Makro İktisadın Krizine: Eleştirel Bir Değerlendirme, *Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni 2012/106*.
- Cin M. F. (2016). "Post Keynesyen İktisatta Açık Sistem Ontolojisi ve Babylonian Düşünce Yaklaşımı Üzerine Bir İnceleme", *Post Keynesyen Yaklaşım – Alternatif Parasal İktisat (İçinde) – Editörler: Sayım Işık, Mehmet Fatih Cin, Palme Yayıncılık, Ankara, ss: 363 – 378*.
- Erdoğan M. (2009). "Noe-Liberal İktisatta Sonun Başlangıcı ve Keynezyen İktisadın Reenkarnasyonu", *Toplum ve Demokrasi*, Vol: 3, Sayı: 6-7, ss: 1-40.
- Güvel A. (1998), *Politik İktisat ve Akıl*, Alfa Basım Yayım, Bursa.
- Huidumac-Petrescu C. ve Popa A. (2015). "Post-Crisis Economic Model: Return To Keynesianism?", *Hyperion International Journal of Econophysics & New Economy*, 2015, Vol. 8 Issue 1, p99-107.
- Işık S. (2004). *Para Finans ve Kriz*, Akçağ Kitabevi, Ankara.
- Itoh M. ve Lapavitsas C. (1999). *Political Economy of Money and Finance*, Macmillan Press. Ltd.
- Keen S. (2016). "Pluralism is Needed in Economics",
<http://econintersect.com/pages/opinion/opinion.php?post=201608152241>,
Erişim Tarihi: 25.03.2017.
- Keen S. (2015). Post Keynesian Theories of Crisis, *American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 74, No.2 (March 2015).
- Minsky Hyman P. (1985), "A Post Keynesian Analysis of Financial Markets", Hyman P. Minsky Archive, Paper No: 22. http://digitalcommons.bard.edu/hm_archive/22. Erişim Tarihi: 10.04.2017
- Minsky Hyman P. (1986), *Stabilizing an Unstable Economy*, The Second Edition, McGrawHillCompany, New York, USA
- MinskyHyman P. (1992), "The Structure of Financial Institutions and the Dynamic Behavior of the Economy", Hyman P. Minsky Archive, Paper No: 178, http://digitalcommons.bard.edu/hm_archive/178. Erişim Tarihi: 10.04.2017.
- Palley Thomas I. (2012), *From Financial Crisis to Stagnation – The Destruction of Shared Prosperity and the Role of Economics – Cambridge University Press, USA*.
- Rasmus Jack (2016), "Why Economist Fail to Understand Financial Instability", Book Review, *The European Financial Review*, June 20,
<http://www.europeanfinancialreview.com/?p=6078>.
- Riztmann Franz (1999), "Money, a Substitute for Confidence? Vaughan to Keynes and Beyond", *The American Journal of Economics and Sociology*, Vol: 58, No: 2.
- Smithin John (1994), "Controversies in Monetary Economics", Edward Elgar Publishing Company, USA.
- Syll Lars (2016), "The Main Problem with Mainstream Economics", *Real-World Economics Review Blog*, <https://rwer.wordpress.com/2016/10/11/the-main-problem-with-mainstream-economics/>, Erişim Tarihi: 01.04.2017.
- Viera Oscar Valdes (2017), "The Borrowed Science of Neoclassical Economics", <http://theminskys.org/neoclassical-economics-borrowed-physics/>, Erişim Tarihi: 01.04.2017.